

Gender vs. rod

Karolína Camrdová (studentka Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK)

Genderový a rodový – obě adjektiva jsou užívána ve stejných kontextech. Víte ale, jaký rozdíl mezi těmito ekvivalenty v závislosti na kontextu vlastně je?

V češtině pro gender existuje ekvivalentní výraz *rod*. Tímto substantivem se rozumí jak tzv. rod přirozený, označující pohlaví, tak rod gramatický.

Původní význam slova *gender* je tedy rod – ve smyslu pohlaví. Mluvíme-li dnes o pohlaví, nemáme většinou na mysli pouze rozdíl mezi pohlavími na biologické rovině. Tím se dostáváme k hlavnímu tématu genderu. Gender vznikl na začátku druhé poloviny 20. století, u nás se používá od 90. let. Jedná o společenský konstrukt reflektující aktuální potřebu. Jde především o rovnost mezi muži a ženami, jejich postavení ve společnosti, o to, aby měli stejné možnosti a podmínky nezávisle na biologickém pohlaví.

Tento úzus užívání slova tedy přijala i čeština. Můžeme říct, že výraz *gender* na rozdíl od *rodu* neutrální není, a pro mnoho mluvčích tak nese určité konotace. *Gender*, zejména ale odvozená adjektivní forma *genderový*, se vyskytuje v mnohých spojeních – genderová role, genderové stereotypy, genderový audit aj. –, ve kterých by český ekvivalent vypadal možná až nepatříčně.

Podle údajů z databáze korpusu mluveného jazyka (SYD) se slovo *gender* (v porovnání s užíváním slova *rod*) užívá častěji v mluveném (33,3 %) než v psaném projevu (8,3 %). Užívání tohoto výrazu bývá přisuzováno hlavně určitým skupinám mluvčích, říká se, že je nezbytnou součástí slovníku například dnešních feministek. Ve vyostřené společenské situaci ale slovo *gender* nabývá až pejorativních konotací.

Mohlo by se zdát, že termín *gender* je v dnešním diskurzu nadužíván, často v kontextech, v jakých by bylo možné, a dokonce i namísto české synonymum. Gender se ovšem mnohdy objevuje i v případech, kdy jde o pouhopouhé konstatování, zda se jedná o muže či ženu.

Věřím, že výraz *rod* má v českém jazyce stále své místo, chceme-li však popsat společensko-kulturní či lidskoprávní problematiku, s rodem si už nevystačíme. Mnohdy už je jednodušší použít internacionalizovanou podobu slova než v paměti pátrat po již trochu archaicky znějící české variantě. Otázkou zůstává, kdy internacionalizovaný *gender* pronikne i do lingvistické terminologie a namísto rodu jmenného budeme určovat *gender*.